Тетяна СУКАЛЕНКО

ЛІНГВІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕОРІЇ ФРЕЙМІВ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 2 (32) 2014
УДК 811.161. 2. 276.1"18"
Сукаленко Т. Лінгвістичний потенціал теорії фреймів; 12 стор.; кількість бібліографічних джерел – 6; мова українська.

Анотація. У статті розроблено модель опису лінгвокультурного типажу «панна», зафіксованого в українському художньому дискурсі XIX століття з урахуванням його понятєвих, образно-перцептивних, оцінних і ціннісних характеристик.

У роботі пропонується новий підхід до мовного моделювання національного характеру – опис лінгвокультурних типажів, що представляють собою впізнавані узагальнені образи представників певних соціальних груп, чия поведінка була обумовлена загальними етнокультурними домінантами і мала значний вплив на формування колективного світосприйняття в Україні.

Ця стаття подає проміжні результати дослідження типажу «панна», що виконується в руслі лінгвокультурології. Автор статті досліджує поведінкові характеристики типізованої особистості панни через призму української літератури XIX століття, спираючись на теоретичні напрацювання, викладені в низці публікацій професора В.І. Карасика, присвячених новому напряму в лінгвокультурології – теорії лінгвокультурних типажів.

У структурі типажу «панна» виокремлено 3 основні фрейми: «Зовнішні характеристики», «Внутрішні моральні характеристики», «Соціальний стан і соціальна поведінка».

Ключові слова: лінгвокультурний типаж «панна», понятєві, перцептивно-образні і ціннісні характеристики, фрейм.

Фреймова теорія є доволі актуальною, оскільки має міжпредметний характер, вона дозволяє пояснювати мовні явища з позиції когнітивного аналізу і застосовується не лише в межах когнітивних наук, але і в практиці лінгвістичних досліджень. Фреймовий підхід є доволі перспективним у сучасній когнітивній лінгвістиці, пише О.О. Селіванова, адже «модель фрейму є гнучкою й узгодженою із психологічними концепціями пам'яті й експериментальними психофізіологічними даними» [4, с. 645]. Теорія фреймів, як слушно зауважують О.В. Тишко, Л.М. Коцюк, «застосована у вивченні мовленнєвих актів, пояснює не лише процес становлення і вербалізації мовленнєвого акту, який безпосередньо пов'язаний з когнітивними процесами мислення і комунікативним досвідом мовця, а й процес організації мовної бази даних людини. Оскільки мова є багаторівневою, ієрархічно побудованою системою, що дає можливість висловлювати думку про фреймову організацію мовної бази даних людини, у тому числі і бази комунікативного досвіду, де зберігаються знання про основні типи, види, характеристики і способи вираження мовленнєвих актів носіями мови» [6, с. 396].

Перспективність використання в лінгвістичних дослідженнях психологічних складових зумовила активну розробку лінгвістичної інтерпретації поняття фрейму.

Зокрема, у працях Д. Таннен, К.Ф. Бейкер, Л.О. Ніжегородцева-Кириченко, Ж.В. Никонова, У.О. Карпенко, С.В. Козак, О.О. Коляденко, Л.М. Коцюк, О.В. Тишко та ін. проаналізовано поняття «фрейм», здійснено пошук визначення цього поняття. Зокрема, Ю. Чарняк під фреймом розуміє корпус інформації з певної теми; Ч. Філлмор визначає фрейм як систему вибору мовних засобів; М. Мінський інтерпретує фрейм як структуру даних для представлення стереотипної ситуації; З.Д. Попова, Й.А. Стернін, А.П. Бабушкін виокремлюють фрейм як сукупність стандартизованих дійсних і потенційних знань про явища; Н. Болдирєв розглядає фрейм як одиницю знань; Ф. Унгерер, Х.-Й. Шмідт під фреймом розуміють когнітивну модель, що репрезентує знання й оцінки; Т.А.Ван Дейк, В. Дреслер, Дж. Андор фрейм визначають як одиницю знань, організовану навколо концепту; Роберт-Ален де Богранд інтерпретують фрейми як глобальні зразки знання.

В українському мовознавстві також не існує єдиного визначення поняття «фрейм». О.Селіванова в термінологічній енциклопедії «Сучасна лінгвістика» подає таке визначення фрейму: «це структура репрезентації знань, у якій відображено набуту досвідним шляхом інформацію про деяку стереотипну ситуацію та про текст, що її описує, а також інструкцію з її використання» [4, с. 645].

О.В. Тишко, Л.М. Коцюк дають таке визначення поняття «фрейм» – «це структура чи каркас, який охоплює та вміщує в собі мовні та позамовні знання про поняття та стереотипні ситуації, що виникають у житті людини. Фрейм і є, власне, сукупністю понять чи концептів та зв'язків між ними. Фрейми допомагають асоціативно поєднувати поняття і будувати так звану сітку, переходячи плавно від одного поняття, з усіма його обов'язковими і можливими елементами, до абстрактних знань про світ» [6, с. 398].

О.О. Коляденко під фреймом розуміє «репрезентацію знань про типову ситуацію, яку фо-

© Сукаленко Т., 2014

рмально можна представити через фіксований набір зумовлених нею змістових компонентів (вузлів, або слотів) та відношень між ними, причому верхні рівні фрейму завжди відповідають зафіксованій у свідомості ситуації, а нижні містять термінали, що можуть заповнюватися через поглиблення інформації про ситуацію, образного уявлення про неї. Один і той самий вузол може бути компонентом різних фреймів, які, поєднуючись, утворюють розгалужену міжфреймову мережу» [3, с. 141].

Розвиваючи ідеї основоположників теорії фреймів, застосовані у лінгвістичних дослідженнях, і підсумовуючи досвід вітчизняних та зарубіжних мовознавців при здійсненні фреймового аналізу одиниць мови і мовлення, О.В. Тишко, Л.М. Коцюк розглядають «фрейм як унікальну структуру репрезентації когнітивних знань людини, що об'єднує когнітивну та мовну сферу у процесі мовленнєвої діяльності. Головною властивістю при цьому є те, що на відміну від інших типів когнітивних одиниць (поняття, образу і т.п.) фрейм представляє змістовий каркас майбутнього висловлювання. Це означає, що будь-яка когнітивна одиниця, будучи результатом розумової діяльності людини і проходячи процес вербалізації на перед мовному етапі, постає у вигляді фрейму» [6, с. 398].

О.О. Коляденко пропонує класифікувати фрейми за такими параметрами: «походження, концептуальне наповнення, принцип репрезентації знань, тип репрезентованої інформації, ієрархічна організація» [3, с. 142].

Різноманітність підходів до визначення багато в чому пов'язана з неоднорідністю концептуального наповнення фреймів. Зокрема, специфічні особливості спостерігаються в фреймовому представленні типажу «панна».

Мета статті полягає у визначенні фреймової структури типажу «панна» з урахуванням її понятєвих, образно-перцептивних, оцінних і ціннісних характеристик.

Матеріалом дослідження слугували різноманітні словники української мови і художні дискурси XIX ст.

Розглянемо зазначений типаж з позицій методики опису, яка включає встановлення його поняттєвих, образно-перцептивних і ціннісних характеристик (в основу статті покладені теоретичні напрацювання і схеми, запропоновані О.О. Дмитрієвою і В.І. Карасиком).

Проаналізуємо поняттєві характеристики зазначеного концепту, які є «смисловим каркасом лінгвокультурного типажу» і наділені важливими ознаками, зафіксованими у словникових дефініціях і певних контекстах [1, с. 42].

У Словнику української мови концепт «панна» одержує таку інтерпретацію: «1. Молода незаміжня поміщиця або дочка пана (у 1 знач.) у старій Польщі, Литві, дореволюційній Україні і Білорусії / перен., ірон., зневажл. Дівчина, яка виділяється розбещеною поведінкою, нетрудовими звичками, надто витонченими манерами і т. ін. / У дореволюційний час – дочка заможних батьків, хазяїв. – 2. заст. Ніжна, тендітна або гарно вбрана дівчина. 3. Ввічлива форма звертання або згадування стосовно до молодих дівчат привілейованих верств населення старої Польщі, Литви, дореволюційної України і Білорусії» [5, т. 6, с. 47].

Вказані значення були представлені і в мовленні XIX ст., про що свідчить аналіз художнього дискурсу того часу. Зокрема, в художній літературі виділяються у слова *панна* такі значення:

1) «молода незаміжня поміщиця або дочка пана» : *Було на хуторі погане Мале байстря, свиней пасло, Петрусем звалось; на придане Воно за* ***панною*** *пішло У генеральськев село Свиней же пасти, безталанне* (Тарас Шевченко, II, 1963, 243); *Він* [Ястшембський] *багато звів з розуму дівчат, багато любив* ***паннів****, та ні одна* ***панна*** *не вразила так глибоко його серце, як Василина. Він почутив в своїй душі щиру, правдиві любов* (І.С.Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.39);

2) «дочка заможних батьків, хазяїв»: – *Найду тобі рівню Хоч за морем синім, Або крамарівну, Або сотниківну, Таки* ***панну****, сину* (Тарас Шевченко, I, 1951, 231);

3) «ніжна, тендітна або гарно вбрана дівчина»: – *Ось нате вам гостинця!.. Дітвора, дивлячись на незнайому* ***панну****, насторочилась якось* (Панас Мирний, III, 1954, 323).

4) «ввічлива форма звертання згадування стосовно до молодих дівчат привілейованих верств населення»:

– *Добрий день вам,* ***панно*** *Маню! – обізвався я з уданим супокоєм і подав їй руку* (Ольга Кобилянська, III, 1956, 27); – *Де ж гори? Ах, боже, чого я турбуюсь, панна Юля вже знає до них дорогу...* (Михайло Коцюбинський, II, 1955, 235).

Художній дискурс XIX ст. дає також низку типізованих уявлень про зовнішність, вік, стать, соціальне походження, місце проживання, мовні особливості, манери поведінки, види діяльності, дозвілля панни тощо.

За частотністю вживання у структурі типажу «панна» виокремлено 3 основні фрейми: 1. «Зовнішні характеристики» (слоти: «Хода», «Вік», «Одяг»). 2. «Внутрішні моральні характеристики». 3. «Соціальний стан і соціальна поведінка».

1. Фрейм «Зовнішні характеристики» (слоти: «Хода», «Вік», «Одяг»).

У повісті І.С. Нечуя-Левицького фрейм «Зовнішні характеристики» стосовно типажу *панна* не має однозначної вираженості. **Молода панна** має такі риси, як **висока, гарна, русяве кучеряве волосся, біле лице, рожеві щічки, червоні вуста, тобто** викликає симпатію, про що свідчать приклади з тексту: *В тіток зібралась чимала компанія. Вже пізненько приїхала й* ***панна*** *Броніслава. То була* ***висока гарна панна*** *за двадцять років,* ***русява, біла,*** *з* ***рожевими щоками*** <…> (І.С.Нечуй-

Левицький, Бурлачка, с.58); *Вся **русява** голова була в розкішних локонах, а дві білі рожі, недбайливо кинуті між хмари локонів, надавали незвичайно делікатний колорит її **білому лицю та червоним,** як рожеві пуп'янки, **губами*** (І.С. Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.58); *В пекарні, певно од тіток, вже пройшла чутка, що пан Ястшембський ожениться з **кучерявою панною.** Погонич Ястшембського привіз ту чутку і в Журавку й розпустив у пекарні* (І.С.Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.59).

Ця ж лінія на змалювання вродливої *панни* продовжена і в інших творах І.С. Нечуя-Левицького. Зокрема тут зображення привабливої зовнішності, привабливих рис обличчя поєднує з інформацією про спритність, моторність, жвавість панянок: *– Подобається мені, як усі **гарненькі, проворненькі панни**, – сказав Леонід Семенович. – От тепер, так я дійсно знаю, що мені гарно з вами отут гуляти* (І.С.Нечуй-Левицький, Поміж ворогами, с.106). Також краса *пані* може поєднуватися з розумом: *Згадали багато **панів гарних і розумних**, але в **кожної знаходили що-небудь негарне, що-небудь не до вподоби.** І почали вони марить, кому якої треба жінки* (І.С. Нечуй-Левицький, Хмари, с. 111).

Слот «Хода». Важливою характеристикою зовнішнього опису типажу є хода. Індивідуально-авторська метафора *диво* вживається в повісті І.С. Нечуя-Левицького «Бурлачка» на позначення **панни**, яка має вишукані манери: *Вона жила у Варшаві, – говорили тітки, – ти тільки подивись, **як вона ходить, як говорить, як держить стан**. **Це диво, а не панна*** (І.С. Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.58).

Порівняння *панна походжала, як пава* вживається у переносному значенні з позначкою розмовне на позначення жінки з гордовитою поставою і плавною ходою [5, т. 6, с. 7]: ***Панна** Броніслава **походжала** по залі, **як пава*** (І.С. Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.59).

Слот «Вік». У художній літературі XIX ст. представлена різновікова категорія типажу *панія*: як молоді, так і немолоді: *Одного дня тітки прислали до Ястшембського лист й просили його до себе на вечір. В тому листі вони натякали, що на вечорі буде одна **особа** для його дуже **інтересна**; та особа була **молода панна** Броніслава Дембінська, небога одного близького сусіда, польського пана. Вона приїхала до дядька в гості з Волині на кілька місяців* (І.С.Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.58); *«Приберися, Стасю, чепурненько, бо **панна гарна, молода** <…> – писали тітки* (І.С.Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.58). У творчості І.С. Нечуя-Левицького зустрічаємо розмовну форму *панянка* – «те саме, що панна» [5, т. 6, с. 54], яка вживається на позначення молодої дівчини: *«Отже ж моя ятрівка поводиться зовсім-таки просто й природньо, як поводяться **сьогочасні молоді панянки-лібералки.** Це мені припадає до вподоби. З цією братовою й сама несамохіть якось поводишся просто, натурально, без остраху чимсь себе осоромити, чимсь собі пошкодить перед нею», – думала матушка, безперестанку кмітячи та назираючи за столичною гостею* (І.С.Нечуй-Левицький, На гастролях в Микитянах, с.362).

Стара панна у І.С. Нечуя-Левицького це немолода жінка, яка не була замужем. На відміну від молодої панни опис літньої панни зосереджує увагу читача не на передачі краси дівчини, а на поведінці, яка несе в собі негативні дії: «сказала зі злістю», «витріщила очі» тощо.

***Панни** й Ястшембський **повитріщали** на Василину очі.*

– Чом же ти не будеш гладить? – спитала Юзефа.

– Нехай Одарка чи Ярина вам гладять, а я вам не наймичка, – сказала Василина й зблідла на лиці.

*– Вона щиро любила Ястшембського, знала, що Ястшембський любить її, і вона вважала себе чимось вищим од простої наймички. **Грубий тон старої панни** обідив її <…>* (І.С. Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.52); *Молодиці порались коло печі, а Василина сиділа коло столу, наче горда панія, й з злістю поглядала на паннів. **Старі панни** скоса поглядали на її чудові очі. Очі блищали, як у вовчиці. **Панни боялись** зачіпати Василину* (І.С. Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.53); ***Старі панни закидали небожів кабінет валізами** та скриньками, завішали усякими сукнями та капелюшками* (І.С. Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.53); *Прушинський вскочив у темний кабінет, так що його не примітили **панни**, й почав зумисне виганяти молодиць та щипати їх. Молодиці бігали по темній кімнаті, неначе у піжмурки грали, а далі Одарка не видержала та й кинулась протовк через залу й прихожу; за нею побігла Ярина, а далі Олена, а за Оленою – Василина. Всі були прибрані по-празниковому, а Василина аж сяла квітками та стрічками. **Старі панни повитріщали на їх очі*** (І.С. Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.51-52); *Не видумуй не знати чого! Скидай оті золоті квітки та стрічки та заходжуйся коло печі. Ти наймичка, – так і знай свою службу. Годі тобі танцювати в покоях під фортеп'ян, – сказала **із злістю стара панна, завидуючи красі простої мужички*** (І.С. Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.53).

Слот «Одяг». Важливою характеристикою зовнішнього опису типажу є його одяг. *Пані* зазвичай одягалися у вишукані сукні різних кольорів, зазвичай прикрашених чудовий бантом, мереживом, шовковими стрічками тощо: *Вона була вся в **чорному** й тільки на тоненькій шиї червоніла вузька **червона оксамитова стьожка*** (І.С.Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.58); ***Чорна сукня** міцно обхоплювала її **повні плечі** й зменшувала **повну її постать*** (І.С.Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.58); *<…> При кожному ступіні вона* [Панна Броніслa-

ва] *вся трусилась, трусились на голові кільця локонів, трусились білі рожі в кучерях, трусилась вся голова, ніби була на пружинах, дрижав* ***чудовий бант на талії з чорного кружева та білих шовкових стрічок****. Тільки* ***важкий шлейф чорної сукні*** *не трусивсь і волочився за нею, як хвіст у гордого павича <...>* (І.С.Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.59); *Вони* [панни] ***позачісувались, поприбирались в гарні сукні****, в квітки та стрічки й повиходили до паничів* (І.С.Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.53); *Пані Трацька засіла при столі на чільному місці; праворуч неї сіла Густя, ліворуч Едмунд, далі Тоньо. Борисові випало місце між Тоньом і* ***панною****. Борис ще при першій стрічі в саду був немов якимось раптовим проблиском світла поражений появою* ***панни Густі****, то й не диво, що тепер, сидячи поруч неї, чув, як мороз пробігав по його тілі, як кров то вся спиралась в його груді і спирала дух в горлі, то знов ливнем приливала до голови, тислась до очей і викликала перед ним німі якісь, вируючі рожеві круги, оптичну злуду, що моментально приймала очерти лиця його сусідки. Йому здавалось, що ті рухливі появи перед його очима видні всім так виразно, як йому, що вони зраджують його тайну, що на нього ззираються всі з якимсь подивом, з тихим, таємничим шушуканням, і він нізащо не смів піднести очей і глянути хоч скоса на лице своєї сусідки.* ***Тільки її біла сукенка виднілась йому,*** *бо майже доторкалась його, і* ***легесенький, ледве чутний, освіжаючий запах резедової помади ішов від її шовкового золотистого волосся, сплетеного в дві товсті коси, що спадали на її рамена*** (І.Я.Франко, Не спитавши броду,с. 352-353).

2. Фрейм «Внутрішні моральні характеристики».

Важливою ознакою опису типажу «панна» є манери поведінки.

Серед позитивних рис характеру, пов'язаних з проявом сутності типажу «панна», виділимо такі:

У повісті І.С. Нечуя-Левицького *панна* постає **ввічливою, люб'язною, сповненою радісного, безтурботного настрою жінка, яка варта поваги**: *<…>* ***делікатна,*** *як дитина,* ***весела й поважна****, як щира аристократк*а (І.С.Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.58), а також **жінка, яка дуже подобалась чоловікам:** *Прушинський, Хшановський, Мошицький й інші паничі не оступались од* ***панни*** *Броніслави. Ястшембському* ***вона сподобалась****, а її тисячі якраз підходили під його плани, бо в його гроші сипались кудись, неначе в якусь торбу з дірками на дні* (І.С.Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.58); *Ястшембський, чудово убраний, з русявими завитими кучерями, з вусами, позакручуваними в кільця,* ***не оступався од панни*** *Броніслави ні на ступінь* (І.С.Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.58).

3. Фрейм «Соціальний стан і соціальна поведінка». У художньому дискурсі XIX ст. представлені переважно *заможні панни*: *«Приберися, Стасю, чепурненько, бо* ***панна*** *<...>* ***має більше двадцяти тисяч карбованців в київських банках****», – писали тітки* (І.С.Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.58); *<…>* ***Це диво, а не панна. А карбованці! Кому їх тепер не треба!*** *Хіба ж ти, серце Стасю, мало програв їх у карти. Ястшембський важко-важко здихнув. Його кишені були неначе дірками. Що вкине туди, то воно зараз і випаде* (І.С. Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.58).

У повісті І.С. Нечуя-Левицького *панна* навчалася в київському інституті: *І таки справді не знайдеш. Вона* ***вчилась у київському інституті****, але* ***московство до неї не прилипло****. <...>* ***Це диво, а не панна*** (І.С. Нечуй-Левицький, Бурлачка, с.58).

Молода панна Целіна в оповіданні І.Я. Франка «Маніпулянтка» є самодостатньою, незалежною жінкою. «Підтвердженням цієї думки служить фраза, яку сказала героїня у дискусії на тему емансипації: *<…> я чую себе незалежною, чую, що жию власною працею, що не впадаю нікому тягарем, не дбаю ні про чию ласку*. На користь нашого припущення свідчить ще й те, як бачиться майбутнє молодій панні: «<…> перед нею рисується <…> самостійний поштовий уряд <…>, маленький домик, <…> і тиха самітня світличка». Звернімо увагу на виділені епітети: перший свідчить про бажання Целіни зробити професійну кар'єру, а другий – про відсутність у цій перспективі чоловіка. Як на XIX ст., – новаторська соціальна модель» [2, с. 79]. Марта Госовська слушно зауважує з цього приводу: «Лише на підставі цих фактів можна стверджувати, що автор, зображаючи героїню, виходить за межі узвичаєного статусу жінки в супільстві і пропонує нову матрицю ґендерної ідентифікації. Щоб уникнути непорозумінь, відразу уточнимо, що Франкова героїня не є противницею «чоловічого рамена», – автор схиляється до ліберальнішого рішення: «Гармонія характерів, темпераментів, симпатій – ось що головна річ» [2, с. 79]. І.Я. Франко «<…> конструює образ жінки, здатної обстоювати свої права, протистояти домашньому насильству, рятуватись від соціальної незахищеності тощо» [2, с. 73].

Отже, аналіз особливостей фреймової структури типажу «панна» у розмаїтті дискурсивних контекстів було здійснено з використанням дискурсивних методик, зокрема, методики когнітивної інтерпретації значення, за допомогою якої нам вдалося розкрити не лише поняттєвий зміст лінгвокультурного типажу, але й інтерпретувати образно-перцептивні, оцінні та ціннісні характеристики. Типаж «панна» в українському художньому дискурсі XIX ст. є амбівалентним. Як показує аналіз дослідження, молода панна має позитивні риси характеру: гарна, розумна, освічена, незалежна, емансипована, цікава, ввічлива, люб'язна, сповнена радісного, безтурботного настрою жінка, яка варта поваги, якою захоплюються чоловіки; стара панна наділена негативними рисами характеру: зла, заздрісна, брутальна.

Література

1. Васильева Л.А. Лингвокультурный типаж «британский премьер-министр»: дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: 10.02.04 – «Германские языки» / Л.А. Васильева. – Нижний Новгород, 2010. – 145 с.
2. Госовська Марта. Феміністичні моделі прози Івана Франка: до проблеми наукового і художнього мислення / Марта Госовська. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/paradygma/71-80-gm.pdf
3. Коляденко О.О. Термін фрейм у лінгвістиці / О.О. Коляденко // Термінологічний вісник. – К., 2013. – Вип. 2 (1). – С. 139-144.
4. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
5. Словник української мови: В 11т. / Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні. – К.: Наук. думка, 1970 – 1980.
6. Тишко О.В. Лінгвістичний аналіз поняття фрейму / О.В. Тишко, Л.М. Коцюк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна», – Острог, 2009. – Вип.11. – С. 391-399.

Татьяна Сукаленко

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ТЕОРИИ ФРЕЙМОВ

Аннотация. В статье разработана модель описания лингвокультурного типажа «панна», зафиксированного в украинском художественном дискурсе XIX века с учетом его понятийных, образно-перцептивных, оценочных и ценностных характеристик.

В работе предлагается новый подход к языковому моделирования национального характера – описание лингвокультурных типажей, представляющие собой узнаваемые обобщенные образы представителей определенных социальных групп, чье поведение было обусловлено общими этнокультурными доминантами и оказала значительное влияние на формирование коллективного мировосприятия в Украине.

Эта статья представляет промежуточные результаты исследования типажа «панна», выполняемой в русле лингвокультурологии. Автор статьи исследует поведенческие характеристики типизированной личности «панны» через призму украинской литературы XIX века, опираясь на теоретические наработки, изложенные в ряде публикаций профессора В.И. Карасика, посвященных новому направлению в лингвокультурологии – теории лингвокультурных типажей.

В структуре типажа «панна» выделены 3 основные фреймы: «Внешние характеристики», «Внутренние моральные характеристики», «Социальное положение и социальное поведение».

Ключевые слова: лингвокультурный типаж «панна», понятийные, перцептивно-образные и ценностные характеристики, фрейм.

Tatyana Sukalenko

LINGUISTIC POTENTIAL OF THE FRAME THEORY

Summary. The article suggests the model of description of the linguistic-cultural type «Miss» (young lady) introduced in the Ukrainian artistic discourse of the XIXth century with due regard to its conceptual, perceptual-pictorial and evaluative characteristics.

The research work introduces a new approach to linguistic modeling of the national character through the description of linguistic-cultural types as recognizable generalized images of representatives from certain social groups, whose conduct was preconditioned by common ethnical-cultural dominants and affected the process of formation of collective mentality in Ukraine.

The present report shows the intermediate results of the analysis of the type «Miss» (young lady) in the linguistic-cultural aspect. The author considers behavioristic parameters of the typified individuality of the «Miss» (young lady) in Ukrainian literature of the XIX century guided by the ideas, suggested in several publications of prof. V.I. Karasik, devoted to the new trend in linguistic-cultural studies – the theory of linguistic-cultural types.

In the structure of the type «Miss» (young lady) the author of the article singles out 3 basic frames: «Outward characteristics», «Inner moral characteristics», «Social state and social behavior».

Key words: the linguistic-cultural type «Miss» (young lady), conceptual, perceptual-pictorial and evaluative characteristics, frame.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2014 р.

Сукаленко Тетяна Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української словесності та культури Національного університету державної податкової служби України.